

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

[1 Vtrum lex humana debeat mutari aliquo modo.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

QVAESTIO XCVII.

De mutatione legum, in quatuor articulos diuisa.

Super Quaestio 97. Articulus primus & secundum.

DEINDE considerandū est de mutatione legū. Et circa hoc querūtur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lex humana sit mutabilis.

¶ Secundo, vtrū semper debeat mutari, quando aliquid melius occurrerit.

¶ Tertio, vtrum per cōsuetudinem aboleatur: & vtrum cōsuetudo obtineat vim legis.

¶ Quarto, vtrum vsus legis humanæ per dispensationem rectorum immutari debeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex humana debeat mutari a quo modo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q lex humana nullo modo debeat mutari. Lex enim humana derivatur a lege naturali, ut supra dictum est: sed lex naturalis immobilis permanet, ergo & lex humana debet immobilis permanere.

¶ 2 Præ. Sicut Philosoph. dicit in 5. Eth. h humana maxime debet esse permanens: sed lex humana est mensura humanorum actuum, ut supra dictum est: ergo debet immobiliter permanere.

¶ 3 Præ. De rōne legis est, q sit iusta & recta, ut sup. dictū est: sed illud qd semel est rectū, semp est rectū, ergo illud qd est semel lex, semp debet esse lex.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1. de lib. arb. Lex temporalis quamuis iusta sit, commutari tamen per tempora iuste potest.

RES. ON. Dicendū, q sicut sup. dictum est, Lex humana est quoddā dictamē rationis, quo diriguntur humani actus, & secundū hoc duplex cā pōt esse: q lex humana iuste mutetur. Vna quidē ex parte rationis: alia vero ex parte hominū, quorum actus lege regulantur. Ex parte quidem rationis: quia humana rationi naturale esse videtur, ut gradatim ab imperfecto ad perfectū pueniat. Vnde videmus in scientiis speculatiuis, quod qui primo philosophati sunt, quādam imperfecta tradiderunt, quæ postmodum per posteriores sunt tradita magis pfecte: ita etiam & in operabilibus. Nam primi qui in reuerent inuenire aliquid utile communitati hominum, non valentes omnia ex seipsis cōsiderare, instituerunt quādam imperfecta in multis deficientia, quæ posteriores mutauerunt, instituētes aliqua que in paucioribus deficere possunt a cōmuni utilitate. Ex parte vero hominū, quorū actus lege regulantur, lex recte mutari potest propter mutationē cōditionum hominum, quibus secundum diuersas eorum cōditiones diuersa expediunt: sicut Aug. ponit exemplū in j. de lib. ar. Quod si populus sit bene modicus & grauis, cōmunisq; utilitatis diligentissimus cultus, recte lex ferret, qua tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos respublica administraretur. Porro si paulatim idē populus deprauat habeat uenale suffragium, & regimen flagitiosis sceleratisque cōmittat, recte adimitur populo talis potestas dādi

Prima Secundæ S.Th. DD 2 ho-

interpretatio spectat ad superiores, quando potest ad eos recurrere: quando vero non potest recurrere, si sunt ambigua secūdo modo, necessitas habet dispensationem annexam. si uero sit ambigua primo modo, tunc secundum uerba legis agendum est. Et quod mens autioris sit ita, patet ex hoc quod dicit, si licet quod necessitas habet dispensationem annexam. constat. quod dispensatio ex interpretatione legis procedat. Interpretatio autem locum non habet in manifestis: de ambiguis igitur secundo modo intendit.

¶ In responsione ad tertium collige causas, quare leges humane sunt secundum id quod ut in pluribus agendum est, & non deariulantur omnia in omni euentu. Prima est ex defectu humani ingenij: secūda est ex parte consensu uicande: tertia, que in littera tacetur, ponitur tamen 5. Ethicorum esse ex uariabilitate rerum, de quibus sit lex humana: & hæc uariabilitas materiam inculpabilem reddit humanū intellectū in statu leges vi in pluribus.

principes, qui propter huiusmodi casus habent auctoritatem in legibus dispensandi. Si uero sit subitū periculum, non patiens tantam moram ut ad superiorem recurrere possit, ipsa necessitas dispensationem habet annexam: quia necessitas non subditur legi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ille qui in casu necessitatis agit præter uerba legis, nō iudicat de ipsa lege, sed iudicat de casu singulari, in quo uidet uerba legis obseruanda non esse.

AD SECVDVM dicendum, quod ille, qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretatur legem simpliciter, sed in casu, in quo manifestum est per euentum documentum, legislatoris aliud intendisse. Si enim dubium sit, debet, uel secundum uerba legis agere, uel superiorem consulere.

AD TERTIVM dicendum, q nullius hominis sapientia tanta est, ut possit omnes singulares casus excogitare: & ideo non potest sufficienter per uerba sua exprimere ea que conueniunt ad finem intentum. Et si possit legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem uiradam: sed legem ferre deberet secundum ea que in pluribus accidunt.

Sup. q. 96. ar. 5. ad 3. & ar. 6. per 30. & inf. q. 104. ar. 3. ad 2. q. 95. art. 2. li. 5. Eth. c. 5. to. 5.

q. 90. ar. 1. & 95. ar. 4.

Q. 95. ar. 2.

Cap. 6. circa med. pract. p. 10. r. 1.

Q. 90. ar. 1. & q. 91. ar. 1.

C. 6. paulo a princ. to. 1.

honores, & ad paucorum bonorū redit arbitrium.

Q93. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd naturalis lex est participatio quedā legis aeternae, vt sup. dictum est: & ideo immobilis perseverat, quod hēt ex immobilitate & perfectione diuinā rōnis insituentis naturam: sed rō humana mutabilis est & imperfecta, & ideo eius lex mutabilis est. Et p̄terea lex naturalis continet quādā vniuersala p̄cepta, quae semp̄ manent: lex vero posita ab hoīe cōtinet p̄cepta quēdam particularia s̄m diuersos casus qui emergunt.

AD SECVNDVM dicendum, qd mensura debet esse permanens quantum est possibile: sed in rebus mutabilibus non potest esse aliquid omnino immutabiliter permanens: & ideo lex humana non potest esse omnino immutabilis.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, qd rectum in rebus corporalibus dicitur absolute, & ideo semper quantum est de se, manet rectū: sed rectitudo legis dicitur in ordine ad utilitatem communem, cui non semper proportionatur vna eademq; res, sicut supra dictū est: & ideo talis rectitudo mutatur.

ARTICVLVS II.

Utrum lex humana semper sit mutanda, quando occurrit aliquid melius.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur qd semper lex humana, quando aliquid melius occurrit, sit mutanda. Leges enim humanae sunt adiuventae per rationem humanam, sicut etiam aliae artes: sed in alijs artibus mutatur id quod prius tenebatur, si aliquid melius occurrat. ergo idem est etiam faciendum in legibus humanis.

¶ 2 Præ. Ex his quae preterita sunt, providere possumus de futuris: sed nisi leges humanae mutatae fuissent superuenientibus melioribus adiunctionibus, multa inconuenientia sequerentur, eo qd leges antiquae inueniuntur multas raditates continere. ergo videtur qd leges sint mutandae, quotiescunq; aliquid melius occurrit statuendum.

In princ. li. 10. 3.

¶ 3 Præ. Leges humanae circa actus singulares hominum statuuntur: in singularibus autem perfecta cognitionem adipisci non possumus, nisi per experientiam, quae tempore indiget, ut dicitur in 2. Eth. * ergo videtur quod per successionem temporis possit aliquid melius occurrere statuendum.

Cap. Rediculum est.

SED CONTRA est, quod dicitur in Decretis distin. 12. * Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, vt traditiones, quas antiquitus a patribus suscepimus, infringi patiamur.

Art. præ.

RESPON. Dicendum, qd sicut dictum est, * lex humana intantum recte mutatur, in quantum p̄ eius mutationem communi utilitati prouidetur. Habet autem ipsa legis mutatio quantum in se est, detrimentum quoddam communis salutis, quia ad obseruantiam legum plurimum valet consuetudo, in tantum qd ea quae contra communem consuetudinem fiunt, etiam si sint leuiora de se, grauiora v̄n̄. vnde quando mutatur lex, diminiuitur vis constructiua legis, in quantum tollitur consuetudo: & ideo non quam debet mutari lex humana, nisi ex aliqua parte tantum recompensetur communi salutis, quantum ex ista parte derogatur. Quod quidem contingit vel ex hoc, qd aliqua maxima & euidentissima utilitas ex nouo statuto prouenit: vel ex eo quod est maxima necessitas, ex eo qd lex consueta aut manifestam

iniquitatem continet, aut eius obseruatio est nimium nocua, vnde dicitur a Iurisperito, qd nouis cōstituendis, euidentis debet esse utilitas. Et recedatur ab eo iure, quod diu quū inuenerit.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea quae sunt in meliorem consuetudinem ex sola ratione. & ideo ubi melioratio occurrit, est mutandum quod tenebatur: sed leges habent maximam virtutem consuetudine, ut Philoso. dicit in 2. Polit. * & non sunt de facili mutandae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa, quae cludit, qd leges sunt mutandae, non tñ propter meliorem consuetudinem, sed pro magna utilitate, ut dicitur in 2. Polit. * & similiter dicendū ad tertium.

ARTICVLVS III. Utrum consuetudo possit obtinere vim legis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur qd consuetudo non possit obtinere vim legis, nec legem amouere. Lex enim humana deriuatur a lege natura & a lege diuina, ut ex supradictis patet: sed consuetudo hominum non potest mutare legem naturā, nec legem diuinā. ergo etiam nec legem humanā immutare potest.

¶ 2 Præ. Ex multis malis non potest fieri vnum bonum: sed ille qui incipit primo contra legem agere, male facit, ergo multiplicatis similibus actibus non efficietur aliquid bonum: lex autem est quoddā bonum, cū sit regula humanorum actuum. ergo per consuetudinem nō potest remoueri vt ipsa consuetudo vim legis obtineat.

¶ 3 Præ. Ferre leges pertinet ad publicas personas, ad quas pertinet regere communitatem: vnde vniuersa persona legem facere non possunt: consuetudo inualefcit per actus priuatarum personarum, ergo consuetudo non potest obtinere vim legis per quam lex remoueat.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in libro ad Catulanum: * Mos populi Dei, & instituta eorum pro lege sunt tenenda: & sicut prauitatem legum diuinarum, ita & contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt.

RESPON. Dicendum, qd omnis lex proficit a ratione, & voluntate legislatoris. Lex quidem humana a voluntate Dei voluntate autem humana a voluntate hominis ratione lata. Sicut autem ratio & voluntas hominis mutantur verbo in rebus agendis, ita etiam mutatur factio: hoc enim vnusquisque eligit vnde est bonum, quod opere implet. Manifestum est qd verbo humano potest & mutari lex, & etiam poni, in quantum manifestat interiorum motuum conceptum rationis humanae: vnde etiam dicitur qd eius maxime multiplicatos, qui consuetudinem faciunt, mutari potest lex, & exponi, & etiam mutari, quod legis uirtutem obtineat, in quantum per exteriores actus multiplicatos interuenit motus, & rationis conceptus efficaciter claratur. Cum enim aliquid multoties fit, vnde deliberato rōnis iudicio prouenire, & scilicet